

УДК 343.3/.7:355.2

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.321583>

Р. О. Мовчан,
докт. юрид. наук, проф.,
професор кафедри
конституційного,
міжнародного і кримінального
права
Донецького національного
університету
імені Василя Стуса

ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРОВЕДЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

У статті здійснено критичне осмислення актуальної практики кримінально-правового реагування на прояви поширення інформації про проведення мобілізаційних заходів. За наслідком проведеного аналізу були виявлені наявні у відповідній сфері проблеми, а також розроблені спрямовані на їхнє усунення науково обґрунтовані рекомендації щодо застосування та вдосконалення норм чинного кримінального законодавства.

Виявлено, що на поточному етапі російсько-української війни поведінка осіб, які поширюють (переважно у месенджерах) інформацію про проведення мобілізаційних заходів, у абсолютній більшості випадків кваліфікується за ст. 114-1 Кримінального кодексу України. Обґрунтовано, що суто формально (de lege lata) такий підхід не може вважатися незаконним. Водночас підтримано позицію, відповідно до якої, по-перше, кримінально-правову оцінку за цією нормою мали б (de lege ferenda) отримувати діяння зовсім іншого характеру, по-друге, подібна практика склалась лише через відсутність інших належних кримінально-правових інструментів реагування на зазначені різновиди суспільно небезпечної поведінки.

Доводиться необхідність або ж видалення абстрактної ст. 114-1 Кримінального кодексу України, або ж здійснення її відповідного редагування, головним результатом якого має стати виключення з неї вказівки на загальне та невиправдано широке за змістом поняття «перешкоджання», замість якого у її оновленій казуальній диспозиції має бути (за умови її збереження) наведений чіткий, конкретизований та вичерпний перелік діянь, які мають кваліфікуватися за нею.

Запропоновані зміни до кримінального та регулюючого законодавства, направлені на унормування відповідальності за поширення інформації про проведення мобілізаційних заходів.

Ключові слова: поширення; інформація; перешкоджання; законна діяльність Збройних Сил України; соціальні мережі та месенджери;

національна безпека; забезпечення призову та мобілізації; ухилення від мобілізації; незаконний перетин державного кордону; неправомірна вигода; збройна агресія; особливий період / воєнний стан; виготовлення, збут, використання підроблених документів; пособництво; співучасть.

Як відомо, з початком здійсненого 24 лютого 2022 р. відкритого нападу російської федерації (далі – рф) наша держава зіштовхнулась із низкою спродукованих цією трагічною подією масштабних викликів, майже кожен із яких призвів до відповідного – хоча далеко не завжди виправданого та виваженого – кримінально-правового реагування вітчизняних парламентаріїв. До прикладу:

- збільшення кількості випадків співпраці громадян України з ворогом мало наслідком посилення відповідальності за державну зраду (ч. 2 ст. 111 Кримінального кодексу України (далі – КК)) та доповнення КК нормами про колабораційну діяльність (ст. 111-1) та пособництво державі-агресору (ст. 111-2);

- масові прояви раніше невідомого в таких обсягах несанкціонованого поширення так званої «військово значущої інформації» та виправдовування російської агресії – до доповнення КК ст. 114-2 та ст. 436-2;

- отримавші неабиякий суспільний резонанс епізоди з розкраданням гуманітарної допомоги – до появи ст. 201-2 КК;

- а непоодинокі прояви «мародерства» у широкому (не тому, який мається на увазі у ст. 432 КК) сенсі цього поняття – до включення у склади «класичних» кримінальних правопорушень проти власності кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Однак, крім названих вище, наша країна гостро відчула і низку проблем, пов'язаних із ефективним проведенням мобілізації. Причому йдеться не лише про традиційне, яке є супутником будь-якої війни, ухилення від мобілізації, а й про масові прояви дій, які, не будучи ухиленням, водночас можуть уважатися своєрідною перепорою, перешкоджанням мобілізації. Зокрема,

найбільш поширеним прикладом такої поведінки стало створення та / або адміністрування у різноманітних месенджерах груп (каналів, чатів)¹, в яких поширюється інформація про місця роздачі повісток, розташування блокпостів, а також про проведення інших мобілізаційних заходів.

Але найцікавіше те, що, на відміну від усіх згаданих раніше випадків, у цьому разі законодавець обмежився оновленням лише регулюючого – мобілізаційного законодавства, вочевидь вважаючи, що вже наявні в арсеналі держави кримінально-правові засоби є достатніми для адекватної протидії згаданим вчинкам, а тому КК у цій частині змін та доповнень не потребує.

Так яка ж кримінально-правова оцінка відповідній поведінці надається на практиці? Чи є така оцінка виваженою та аргументованою? І чи є істинною гіпотеза про відсутність підстав для оновлення відповідних приписів КК?

Потребою отримання науково обґрунтованої відповіді на ці та деякі інші злободенні питання і зумовила необхідність написання представленої увазі читача статті.

Окремі аспекти розглядуваної проблематики висвітлювались у працях таких вітчизняних науковців, як С. Колісник, В. Людвік, Є. Пилипенко, Є. Письменський, С. Стецюк, М. Туркот, М. Хавронюк, Р. Чорний, П. Ясиновський та інших. Водночас варто визнати, що, попри неабияке значення робіт названих авторів, багато питань в окресленій царині і досі залишаються невирішеними.

Метою статті є критичне осмислення актуальної практики кримінально-правового реагування на прояви поширення інформації про проведення мобілізаційних заходів, за наслідком чого мають бути виявлені наявні у відповідній сфері проблеми, а також розроблені спрямовані на їхнє усунення

¹ Абсолютними лідерами у цьому сегменті залишаються Telegram і Viber. Так, у результаті проведеного аналізу даних ЄДРСР було виявлено 80 винесених у 2024 р. обвинувальних вироків стосовно осіб, які вчиняли описані вище дії: 40 з них для скоєння останніх використовували Viber, 39 – Telegram, а ще один засуджений одночасно послуговувався як Viber, так і Telegram.

рекомендації щодо застосування та вдосконалення норм чинного кримінального законодавства.

Проаналізувавши релевантні правозастосовні матеріали та офіційні статистичні дані, можна констатувати, що ще на початку широкомасштабного вторгнення РФ аналізовані прояви перешкоджання мобілізації найчастіше залишалися без належної уваги та відповіді уповноважених органів кримінальної юстиції. Та з плином часу, а особливо починаючи з 2023 р., коли наша держава почала відчувати гострий мобілізаційний «голод», який з кожним наступним днем війни ставав і продовжує ставати лише дедалі сильнішим, ситуація докорінно змінилась. На цьому тлі, не маючи більше змоги «заплющувати очі» на все зростаючі масштаби мобілізаційної проблеми, правоохоронні органи вдалися до активного пошуку кримінально-правових ресурсів для протидії відповідній поведінці.

І врешті-решт такий ресурс був віднайдений – ним виявилась ст. 114-1 КК «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» (далі – перешкоджання законній діяльності ЗСУ), яка почала застосовуватися ледь не до всіх осіб, котрі так чи інакше сприяли уникненню мобілізації військовозобов'язаними, у такий спосіб перешкоджаючи її ефективному проведенню. Так, за офіційними даними Офісу Генерального прокурора лише у 2024 р. було обліковано 840 кримінальних правопорушень відповідної категорії, розслідування яких у 301 випадку завершилося врученням повідомлення про підозру, а ще у 170 – направленням проваджень до суду.

Водночас тут постає вже інше питання – а чи є правомірною така кваліфікація?

Задаючись питанням подібного ґатунку, Є. Письменський дає на нього негативну відповідь. Обґрунтовуючи свою позицію, вчений найперше покликається на те, що відповідні діяння не становлять посягання на об'єкт злочину, передбаченого ст. 114-1 КК. Зокрема, криміналіст переконаний у

тому, що зазначені посягання спричиняють шкоду не соціальним цінностям, які безпосередньо (прямо) пов'язані зі сферою національної безпеки, а відносинам у сфері забезпечення мобілізації, кримінально-правову охорону яких мають забезпечувати норми, консолідовані у розд. XIV Особливої частини КК. «Фактичні ознаки поведінки у вигляді створення та / або адміністрування групи (каналу, чату) в інтернет-месенджерах задля збору, консолідації і трансляції повідомлень про проведення мобілізаційних заходів представниками військових формувань свідчать, – наполягає Є. Письменський, – що вчинення відповідних дій становить один з різновидів противоправного посягання на встановлений законом порядок проведення мобілізації»².

Однак, оцінюючи викладену позицію, хотілося б навести деякі застереження відносно неї.

Насамперед варто пригадати, що при трактуванні родового об'єкту деліктів, поміщених до розд. XIV Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», вітчизняні криміналісти майже одностайні в тому, що відповідні діяння посягають саме на окремі сфери *національної безпеки України*, яка, як відомо, так само являється і родовим об'єктом злочинів, зосереджених у межах розд. I Особливої частини КК.

Так, визначаючи згаданий родовий об'єкт, Р. Орловський зазначає, що ним є сукупність суспільних відносин, які забезпечують обороноздатність України, її незалежність, територіальну цілісність та недоторканість³ – тобто саме ті складові, захищеність яких і утворює зміст визначеного на

² Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 66–67.

³ Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид. переробл. і допов. Харків: Право, 2015. С. 431.

законодавчому рівні поняття «національна безпека України» (п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну безпеку України»).

Подібним чином розмірковує і А. Данилевський, який, проте, прямо відмічає, що відповідні кримінальні правопорушення посягають саме на різні сфери національної безпеки України (обороздатність, недоторканність державних кордонів тощо)⁴.

Про те, що кримінальні правопорушення, які створюють загрозу безпеці держави в інформаційній сфері (статті 328, 329, 330 та ст. 422 КК), посягають саме на безпеку держави, писали і М. Хавронюк⁵ та Р. Чорний⁶.

Зважаючи на сказане, теза Є. Письменського про те, що законодавець чітко розрізняє об'єкти кримінальних правопорушень, передбачених, з одного боку, розд. I, а, з іншого, – розд. XIV Особливої частини КК, виглядає занадто категоричною.

«Спорідненість» національної безпеки та мобілізаційних відносин засвідчується і авторами проєкту КК, які кримінальні правопорушення проти порядку виконання військового, **мобілізаційного обов'язків**, проходження альтернативної служби чи служби цивільного захисту (розд. 9.8) включили до кн. 9 «Кримінальні правопорушення проти держави та **національної безпеки України**», таким чином прямо визнавши їх частиною останніх. До речі, аналогічний підхід сповідується і законодавцями багатьох інших європейських країн, які теж виходять із того, що мобілізаційні відносини є складовою національної безпеки.

У тому, що дії осіб, які у згаданий спосіб перешкоджають мобілізації, не можна безапеляційно вважати такими, що безпосередньо не посягають на національну безпеку, переконаний і С. Стецюк. Пояснюючи свою думку,

⁴ Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: «ВД «Дакор», 2013. С. 541.

⁵ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. 1010–1012.

⁶ Чорний Р. Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2021. С. 10.

дослідник відмічає, що забезпечення мобілізаційної готовності є підґрунтям бойової готовності та в цілому їх необхідно відносити до загальної готовності ЗСУ до оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності тощо. Тому й створення перепон до законної діяльності стосовно забезпечення мобілізаційної готовності ЗСУ посягає на основи національної безпеки України (родовий об'єкт злочинів, передбачених розд. І Особливої частини КК) загалом та на нормальну діяльність ЗСУ в частині забезпечення національної безпеки України (як основний безпосередній об'єкт відповідного злочину) зокрема⁷. Факт того, що підтримання на належному рівні мобілізаційної готовності перебуває в безпосередньому зв'язку із можливістю реалізації ЗСУ покладених на них функцій, не викликає сумнівів і у Р. Чорного⁸.

Водночас варто зауважити, що, демонструючи різне ставлення до безпосереднього об'єкта «поширення інформації про проведення мобілізаційних заходів», зокрема, стосовно кореляції цього діяння з порушенням національної безпеки України, Є. Письменський та С. Стецюк одностайні в тому, що в згаданій поведінці, яка сьогодні перманентно кваліфікується за ст. 114-1 КК, відсутня інша обов'язкова ознака цього складу злочину – суспільно небезпечне діяння у виді «перешкоджання законній діяльності» відповідних формувань.

Зокрема, аргументуючи наведений вище погляд, Є. Письменський передусім апелює до того, що в розглядуваних ситуаціях обвинувачені не створювали характерних для перешкоджання перешкод, їхня поведінка **кардинально не впливала** (тут і далі виділено мною – *М. Р.*) на можливість Територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК)

⁷ Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань vs співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 762.

⁸ Чорний Р. Проблеми удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Нац. юрид. журнал: теорія та практика*. 2015. Лютий. С. 160.

вільно і в законний спосіб здійснювати свою діяльність (хоча певною мірою обмежувала, впливаючи на ефективність). Продовжуючи свою думку, вчений звертає увагу і на ту обставину, що не всі дії, які полягають у перешкоджанні законній діяльності військових формувань, можуть розглядатись як такі, що створюють загрозу національній безпеці України. «Тобто, – констатує криміналіст, – йдеться лише про такий тип поведінки (переважно активний), який полягає у створенні **істотних перешкод** з виконання певними суб'єктами своїх функцій (здійснення діяльності)...»⁹.

Подібних висновків дійшов і С. Стецюк. Юрист також наполягає на тому, що перешкоджання матиме місце виключно тоді, коли вчиняються дії, спрямовані **на припинення чи ускладнення** відповідної законної діяльності, створення саме таких перешкод, які **паралізують** відповідну законну діяльність – тобто дії, які хоча й не обмежуються лише фізичним насильством та погрозами його застосування, але при цьому мають бути близькими як до фізичного насильства, так і до погроз. «Попри те, – зауважує дослідник, – що у ст. 114-1 та в інших нормах Особливої частини КК, де вживається таке саме поняття (статті 157, 170, 171, 174, 180, 340, 341 тощо), йдеться про перешкоджання законній діяльності певного органу чи утворення загалом, все ж сам вплив здійснюється стосовно **конкретного представника** відповідного органу або утворення»¹⁰.

Утім, і ці аргументи правників не переконують у формальній незаконності інкримінування ст. 114-1 КК особам, які у відповідний спосіб перешкоджають мобілізації.

Зокрема, у цьому контексті передусім хотілося б звернути увагу на етимологічний зміст вживаного в аналізованій кримінально-правовій нормі

⁹ Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 67–68.

¹⁰ Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань vs співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 762.

поняття «перешкоджання» («перешкодити»), яке згідно з тлумаченням словників означає: 1) створювати перепони для чого-небудь; 2) бути завадою, заважати кому-, чому-небудь¹¹. Як бачимо, йдеться про надзвичайно широке і неконкретизоване коло діянь, що ставить під сумнів доцільність здійсненого криміналістами і такого, яке не спирається на буквальне тлумачення положень ст. 114-1 КК, обмеження змісту терміну «перешкоджання» лише тими посяганнями, які *«кардинально впливають», «паралізують відповідну законну діяльність», «є близькими до фізичного насильства чи погроз його застосування», «стосуються конкретного представника відповідного органу»* тощо. Як з цього приводу резонно відмічає Р. Чорний, коло таких суспільно небезпечних діянь є надзвичайно широким, а конкретні форми їх прояву залежать від конкретних функцій, прав та обов'язків ЗСУ та інших військових формувань в особливий період, проти реалізації яких вони спрямовані¹².

Водночас продемонстрований зміст поняття «перешкоджання» спонукає поставити і інше питання, яке, швидше за все, є підстави визнавати риторичним: невже ж дії осіб, які створюють (адмініструють) відповідні групи, не виступають згаданою і Є. Письменським, і С. Стецюком істотною перепорою, не заважають, не ускладнюють відповідну законну діяльність працівників ТЦК щодо проведення мобілізаційних заходів?

На мою думку, негативна відповідь на озвучене питання є очевидною. І саме через це розглядувана поведінка за бажання – якого, як свідчить офіційна і вже наведена вище статистика, у правозастосовних органів більше ніж удосталь – цілком здатна кваліфікуватися за ст. 114-1 КК. До речі, у цьому контексті знову хотілося б процитувати Є. Письменського, який, закликаючи

¹¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Вид. 2-ге. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С. 935.

¹² Чорний Р. Проблеми удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Нац. юрид. журнал: теорія та практика*. 2015. Лютий. С. 161.

тлумачити ст. 114-1 КК у цій частині не буквально, а обмежувально¹³, тим самим фактично визнає, що за умови саме буквального, а не обмежувального трактування невинувато широкого за своїм змістом термінологічного звороту «перешкоджання законній діяльності», останнім (для потреб застосування досліджуваної норми) цілком може охоплюватись і поведінка осіб, які перешкоджають (сприяють уникненню) мобілізації.

Вище автор цих рядків намагався довести, що, попри резонні сумніви деяких науковців, перешкоджання мобілізації суто формально (*de lege lata*) все ж підпадає під ознаки ст. 114-1 КК, а тому її застосування в описаних випадках не може однозначно вважатися незаконним.

Водночас вважаю, що відсутні підстави не погодитись із Є. Письменським у тому, що *de lege ferenda* кримінально-правову оцінку за цією нормою мали б отримувати діяння зовсім іншого характеру, на що одночасно вказують:

1) як покарання, передбачене ч. 1 ст. 114-1 КК (позбавлення волі на строк від 5 до 8 років), адже дії, які фактично ускладнюють законну діяльність працівників ТЦК, заважають їм здійснювати суто мобілізаційні заходи (але: не унеможлиблюють чи припиняють таку діяльність) навряд чи мали б розглядатись як тяжкий злочин;

2) так і аналіз пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» (реєстр. № 4524-1 від 24.03.2014 р.). Як слушно зазначає Є. Письменський, цей законопроект, ухвалення якого як закону і призвело до появи у КК ст. 114-1, був покликаний посилити відповідальність за посягання на національну безпеку і навряд чи зв'язувався з потребою забезпечити захист мобілізаційних відносин, використовуючи для цього механізм кримінально-правового регулювання. Адже ст. 114-1 КК з'явилася в умовах початкової стадії першої фази російсько-

¹³ Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 68.

української війни, у межах якої поширювалися випадки, коли деякі громадяни України ставали на заваді переміщенню військової техніки в межах заходів з відбиття (гібридної) агресії: блокували військові частини, блокпости, рух військових колон, незаконно захоплювали та утримували військові об'єкти, знищували або пошкоджували лінії зв'язку тощо¹⁴.

Отже, наведені положення дають підстави констатувати, що наразі фактично існує різючий дисонанс між тим, що, за задумом законодавця (*de lege ferenda*), мало б, і що в умовах сьогодення реально кваліфікується за ст. 114-1 КК з позиції *de lege lata*, що не залишає сумнівів у необхідності якнайшвидшого нормативного втручання у відповідну сферу.

Зважаючи на те, що кваліфікація різноманітних проявів перешкоджання мобілізації за ст. 114-1 КК передусім пов'язана з відсутністю інших норм, які могли б забезпечити належне кримінально-правове реагування на таку поведінку, Є. Письменський пропонує доповнити КК новою ст. 337-1, в якій мало б йтися про «перешкоджання мобілізації чи інші дії, які сприяють вчиненню уникнення мобілізації третьої особи в особливий період»¹⁵. До слова, норми подібного змісту, в яких встановлено кримінальну відповідальність саме за «перешкоджання нормальному проведенню мобілізаційних заходів», вже існують у КК Литви (ст. 282-2) та КК Болгарії (ст. 367).

Концептуально така ідея заслуговує на цілковиту підтримку, адже її реалізація унеможливить невинуватене застосування ст. 114-1 КК не лише до осіб, які створювали / адміністрували відповідні групи в месенджерах, а й вчиняли безліч інших згаданих Є. Письменським проявів перешкоджання /

¹⁴ Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 236; Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 67.

¹⁵ Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 69.

сприяння уникненню мобілізації, які *de lege ferenda* за жодних умов не мали б визнаватися перешкоджанням законній діяльності ЗСУ. Наприклад, йдеться про випадки, коли розглядувана норма була інкримінована:

– заступнику міністра оборони України, який безпідставно змінив умови освіження продуктів харчування та істотні умови укладених з певними суб'єктами господарювання договорів, а після цього забезпечував тривале виконання цих угод;

– особі, яка за винагороду надала військовослужбовцю ЗСУ тимчасове посвідчення військовозобов'язаного та довідку у ВЛК, які підтверджують факт зняття з військового обліку, дають можливість бути звільненим з військової служби у ЗСУ за фактичного непроходження ВЛК;

– охоронцю одного з житлових комплексів, який повідомляв мешканців останнього про прибуття працівників ТЦК;

– багатьом особам, які з корисливих спонукань намагалися переправити військовозобов'язаних через державний кордон України, забезпечували їх підробленими документами, організовували їхнє неправомірне зарахування до закладів вищої освіти, а також використовували інші схеми ухилення від мобілізації¹⁶.

Водночас вважаю, що вказівка у проєктованій Є. Письменським новелі на все той же загальний, всеохоплюючий і неконкретизований термін «перешкоджання», хоч навіть і з прив'язкою виключно до мобілізаційних заходів, не вирішить проблему того, що за бажання під цю норму все рівно можна буде «підігнати» надзвичайно і невинуватно широке коло інших діянь, які сьогодні оцінюються з покликанням на ст. 114-1 КК. Так, проаналізувавши практику застосування останньої, було виявлено, що за нею, крім згаданих вище прикладів, також було кваліфіковано дії осіб, які:

¹⁶ Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 68.

а) «інструктували як поводитись із патрулями, рекомендували придбати форму військово-тактичного зразка для обов'язкового постійного носіння разом із шевронами для демонстрації іншим особам і створення у них уяви про начебто належність до військового формування; закликали про виниклі конфліктні ситуації із представниками ТЦК негайно повідомляти відповідних осіб для надання консультативної та практичної допомоги»¹⁷;

б) вже не створювали чи адміністрували відповідні групи у месенджерах, а просто розповсюджували у них інформацію про місця роздачі повісток¹⁸;

в) у **приватних** повідомленнях надавали лише **одній особі** (хоча й неодноразово) «інформацію про виконання заходів представниками ТЦК за певними адресами»¹⁹, чи «надсилали повідомлення з фотознімками, в яких міститься інформація про дати і місце проведення мобілізаційних заходів»²⁰;

г) а в одному з випадків ст. 114-1 КК була, подібно до описаної Є. Письменським ситуації з охоронцем житлового комплексу «Софіївський квартал», інкримінована заступнику Чернечинського сільського голови з питань діяльності виконавчих органів, який, отримавши доручення оповістити військовозобов'язаних, які перебувають на військовому обліку та мешкають у Дмухайлівському старостинському окрузі Чернечинської сільської ради, по телефону повідомив одному зі своїх знайомих про те, що у списку мобілізованих є і його вітчим²¹.

Проаналізувавши наведені судові рішення, виникає питання: а чи мають описані в них дії справді визнаватися кримінально протиправними? Адже за

¹⁷ Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 11 липня 2024 р. у справі № 404/5866/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120344174>.

¹⁸ Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 25 жовтня 2024 р. у справі № 522/17338/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122689625>.

¹⁹ Вирок Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 24 липня 2024 р. у справі № 204/6423/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120620652>.

²⁰ Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 5 липня 2024 р. у справі № 522/8730/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120261522>.

²¹ Вирок Магдалинівського районного суду Дніпропетровської області від 18 листопада 2024 р. у справі № 179/2033/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123093006>.

такою логікою кримінальну відповідальність теоретично можуть тягнути, наприклад, і дії адвокатів, які зараз вряди-годи надають відповідні консультації; і дії особи, яка повідомляє іншій особі про зміну запланованого місця зустрічі, адже саме там стоять представники ТЦК тощо. За умови превалюючого сьогодні на практиці буквального (чи навіть поширювального) тлумачення кримінального закону всі ці діяння потенційно можуть бути розцінені як такі, які сприяють уникненню мобілізації третьої особи в особливий період, і тому здатні бути кваліфіковані за проєктованою Є. Письменським нормою, що навряд чи виправдано.

Але якщо не цим, то яким же тоді шляхом має бути вирішена позначена проблема?

На мою думку, в такій ситуації, коли існує надтонка межа між діяннями, які мають / не мають визнаватися кримінально протиправними, для чіткого визначення цієї межі та забезпечення правової визначеності необхідно відмовитися від позначення відповідних дій за допомогою широкого за змістом, всеохоплюючого та, головне, неконкретизованого терміну «перешкоджання» (абстрактний спосіб), замість цього вказавши на конкретний перелік дій, які є заборонені кримінальним законом (казуальний спосіб). При цьому, намагаючись обґрунтувати необхідність застосування саме такого, на перший погляд, доволі контрверсійного способу, вважаю за доцільне навести два приклади-аргументи на його користь.

Приклад-аргумент № 1. Уважно проаналізувавши розглядувану ситуацію, коли за відповідною нормою може бути – причому виключно залежно від волі правозастосувача – кваліфіковано необмежено і невинувато широке коло діянь, автор цих рядків врешті-решт дійшов висновку, що вона є доволі подібною до кейсів із двома іншими нормами чинного КК, для яких притаманні проблеми подібного характеру: ст. 296 «Хуліганство» та ст. 364 (особливо її стара редакція) «Зловживання владою або службовим становищем».

А вже далі пригадався той факт, що, попри всю складність, яка передусім пов'язана з необхідністю наведення вичерпного переліку конкретних діянь, у проєкті КК його розробники при конструюванні норм-наступників двох згаданих вище «проблемних» заборон (ст. 7.5.3 «Агресивна поведінка», ст. 7.5.7 «Бешкет» та статті 9.5.4–9.5.6 «Зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, що спричинило певну майнову шкоду») врешті-решт відмовилися від застосування апробованого десятиріччями абстрактного на користь казуального способу їхнього викладення, навівши у них вичерпне і конкретне коло діянь, які мають розцінюватись як бешкет (агресивна поведінка) та зловживання службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями, відповідно. Видається, що в такий спосіб автори проєкту КК фактично визнали, що в цих випадках використання традиційного, зручного і не вимагаючого значних нормотворчих зусиль абстрактного способу не є ефективним саме через те, що не здатне забезпечити чітке відмежування кримінально протиправної поведінки від такої, яка нею вважатися не повинна, – тобто гарантувати таку бажану і необхідну правову визначеність норм закону.

Зважаючи ж на те, що аналогічна нечіткість, така ж тонка межа між незаконним та правомірним характерна і для ситуації щодо перешкоджання / сприяння уникненню мобілізації, переконаний, що і в цьому випадку єдиним способом забезпечення правової визначеності є використання казуального способу з чіткою вказівкою – причому бажано не в нормах КК (як це відбулося в ст. 114-2, про яку йтиметься нижче), а в нормах регулюючого законодавства – на дозволене та заборонене в цій сфері.

Прикладом-аргументом № 2 є доповнення КК присвяченою несанкціонованому поширенню військово значущої інформації і вже згаданою в попередньому абзаці ст. 114-2, яка, попри всі свої вади, все ж провела межу

(хоч, необхідно визнати, і доволі нечітку²²) між тим, яку інформацію дозволено, а яку заборонено поширювати в умовах воєнного стану. При цьому варто нагадати, що, намагаючись вплинути на небажані факти поширення військово значущої інформації, вже 3 березня 2022 р. Головнокомандувачем ЗСУ було видано Наказ № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану», у Додатку 2 до якого було наведено перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з цим вважаю за необхідне поставити на розгляд питання про можливість удосконалення чинного законодавства в один із принаймні двох таких способів, коли:

а) або ж командування ЗСУ (чи інший правотворчий орган, зокрема, Кабінет Міністрів України) на нормативному рівні затвердить і окремий чіткий перелік інформації, розголошення якої може призвести до зриву (чи ж невиконання) мобілізаційних заходів, а законодавець – доповнить КК релевантною нормою про несанкціоноване поширення такої інформації.

При цьому мною чітко усвідомлюється той факт, що подібна норма допоможе протидіяти лише одному з різновидів дій, які сприяють уникненню мобілізації, і нею не будуть охоплюватися прояви, наприклад, збуту підроблених документів для уникнення мобілізації, згаданого в одному з вироків зарахування за неправомірну вигоду на денну форму навчання до ЗВО, допомоги у незаконному переправленні за кордон тощо. Однак, на мою думку, оцінка таких деліктів має здійснюватися за допомогою покликання на загальні норми про підроблення документів та їхній збут, отримання / надання

²² Детальніше про це див.: Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330.

неправомірної вигоди, незаконне переправлення осіб через державний кордон України тощо;

б) або ж будуть внесені зміни до Наказу № 73 (або ж його наступника чи аналога), за наслідком яких інформація про проведення мобілізаційних заходів теж буде визнана військово значущою, тобто такою, поширення якої є шкідливим, а отже – і забороненим в умовах воєнного стану поруч із розповсюдженням інших відомостей, які вже сьогодні вказані у ст. 114-2 КК. За умови внесення пропонованих змін та релевантного редагування відповідних положень кримінального законодавства стане зрозумілим, що поширення зазначеної інформації потрібно буде кваліфікувати саме за оновленою ст. 114-2 КК (або ж її наступницею).

При цьому на особливу увагу заслуговує та обставина, що деякі суди «не чекають» рекомендованих змін до законодавства і, враховуючи те, що у відповідних повідомленнях у месенджерах фактично поширюється інформація про розташування також (поруч із працівниками поліції) і військовослужбовців ЗСУ, вже сьогодні кваліфікують аналізовану поведінку за ч. 2 ст. 114-2 КК. Наприклад, саме таку кримінально-правову оцінку отримували дії:

– *Особи-1 та Особи-2, які в однотипний спосіб, використовуючи власні мобільні телефони та облікові записи соціальної мережі «TikTok», розміщували публікації у вигляді відеороликів, на яких виконували свої службові обов'язки співробітники ТЦК*²³;

– *Особи-3, яка 26 червня 2023 р. з використанням мобільного телефону здійснювала відеозйомку дій працівників поліції та військовослужбовців, під час якої, всупереч неодноразових вимог припинити відеозйомку, здійснила відеофіксацію розташування спеціального правоохоронного формування у*

²³ Вирок Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 7 червня 2024 р. у справі № 932/3302/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119576444>; вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 3 липня 2024 р. у справі № 205/6211/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120196845>.

складі ЗСУ – ТЦК, з можливістю ідентифікації цього військового підрозділу на місцевості, озвучуючи і вказуючи місцезнаходження відповідного об'єкту. Надалі Особа-3 розмістила вказаний відеозапис на особистому каналі відеохостингу «YouTube»²⁴.

І варто визнати, що, попри деяку «нестандартність» такої кваліфікації, як з позиції *de lege lata*, так і з позиції *de lege ferenda* вона є більш виправданою за застосування ст. 114-1 КК. Адже в усіх наведених виразах чітко зазначається про те, що винні в умовах воєнного стану несанкціоновано поширювали інформацію про розташування військовослужбовців ЗСУ, яка давала можливість ідентифікувати їх на місцевості, – тобто вчиняли дії, прямо передбачені у ч. 2 ст. 114-2 КК.

Водночас, поглянувши на існуючу ситуацію більш комплексно та системно, виникає питання – а чому ж ч. 2 ст. 114-2 КК не була застосована в абсолютній більшості інших згаданих раніше випадків, коли винні поширювали інформацію про проведення мобілізаційних заходів працівниками ТЦК? Адже і в них так само, по-перше, несанкціоновано і в умовах воєнного стану, по-друге, поширювалась, по-третє, дійсна інформація про розташування ЗСУ (працівників ТЦК), по-четверте, яка безпроблемно давала можливість їх ідентифікації на місцевості? Що ж до потенційної апеляції до того, що ці підрозділи ЗСУ безпосередньо не виконували бойові завдання, то хотілося б нагадати, що, як і в ст. 114-1 (у контексті «перешкоджання»), у ч. 2 ст. 114-2 КК також відсутня вказівка на те, що поширюватися має інформація саме про «бойові» підрозділи ЗСУ.

Отже, є підстави висновувати, що поведінка, яка виявляється у поширенні дійсної інформації про місця виконання мобілізаційних заходів працівниками ТЦК, за бажання може бути одночасно визнана як передбаченим ч. 2 ст. 114-2 КК несанкціонованим поширенням військово значущої

²⁴ Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 9 грудня 2024 р. у справі № 725/4553/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123596508>.

інформації, так і описаним у ст. 114-1 КК перешкоджанням законній діяльності ЗСУ. А тому не виключеними є випадки, коли розглядувані діяння кваліфікуються з покликанням не на одну з названих норм, а за їхньою сукупністю. Власне, приклади такої, на перший погляд, доволі нелогічної кримінально-правової оцінки вже мають місце на практиці.

Так, в одному з випадків Першотравневим районним судом м. Чернівці було встановлено, що Особа-1 спочатку розповсюдив у Telegram-каналі текстові повідомлення з інформацією про місця розташування спільних блокпостів ТЦК та поліції, а згодом здійснив приховану фотофіксацію роботи спільного контрольного пункту ТЦК та поліції, після чого розповсюдив у відповідному месенджері його фотографію, підписавши фото «Жд блок пост». Попри змістовну ідентичність цих дій із тими, про які йшлося у цитованих раніше výroках і які діставали кримінально-правову оцінку з покликанням або ж (частіше) лише на ч. 1 ст. 114-1, або ж (значно рідше) лише на ч. 2 ст. 114-2 КК, Особа-1 була визнана винною і засуджена за вчинення обох цих злочинів²⁵.

Та чи є така формально законна кваліфікація виправданою?

На моє глибоке переконання, ні. Адже тут ми маємо справу з типовим прикладом штучної сукупності кримінальних правопорушень, яка стала можливою через все ту ж неконкретизованість та всеохоплюючий характер вжитого у ст. 114-1 КК терміну «перешкоджання». Через це вважаю, що у процесі вдосконалення кримінального законодавства з нього має бути вилучена абстрактна норма саме про «перешкоджання» законній діяльності ЗСУ. Поведінка ж осіб, до яких сьогодні застосовується чинна ст. 114-1 КК у майбутньому має кваліфікуватися:

²⁵ Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 26 вересня 2024 р. у справі № 725/8737/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121890454>

– або ж за іншими вже наявними в Особливій частині КК нормами (статті 114-2, 332, 358, 368, 369 тощо), зокрема, за потреби визнаючись і пособництвом в ухиленні від мобілізації (ст. 336 КК);

– або ж за новими нормами, які мають з'явитися зокрема і за допомогою редагування вже існуючих заборон (наприклад, статей 342, 345 КК тощо), казуальні диспозиції яких міститимуть максимально чіткий та вичерпний перелік діянь, які мають визнаватися кримінально протиправними.

Висновки. Отже, проаналізувавши матеріали актуальної судової практики, є підстави констатувати, що сьогодні дії осіб, які створюють та / або адмініструють у відповідних месенджерах групи, в яких повідомляється інформація про проведення мобілізаційних заходів, переважно визнаються перешкоджанням законній діяльності ЗСУ та кваліфікуються за ст. 114-1 КК.

Однак, будучи формально (з позиції *de lege lata*) законним, водночас такий підхід необхідно визнавати, по-перше, таким, який *de lege ferenda* не відповідає цільовому призначенню та юридичній природі і, як наслідок, спотворює (про що резонно пише Є. Письменський) справжній зміст ст. 114-1 КК, по-друге, вимушеним, який склався через відсутність інших належних кримінально-правових інструментів реагування на зазначені різновиди суспільно небезпечної поведінки.

З метою усунення відповідної прогалини у законодавстві, яка і створює підґрунтя для згаданих правозастосовних помилок, вітчизняні парламентарії мають або ж видалити абстрактну ст. 114-1 КК, або ж здійснити її відповідне редагування, головним наслідком якого має стати виключення з неї вказівки на загальне та невинуватено широке за змістом поняття «перешкоджання», замість якого у її оновленій казуальній диспозиції має бути (за умови її збереження та потреби в цьому) наведений чіткий, конкретизований та вичерпний перелік не охоплених іншими нормами Особливої частини діянь, які мають кваліфікуватися за нею. Відносно ж відповіді на питання про те, який саме із двох запропонованих способів є оптимальним, то вона має

бути отримана в результаті проведення окремих досліджень, присвячених цій кримінально-правовій тематиці, що являється перспективним напрямом наукових розвідок у відповідній царині.

Що ж до кримінально-правової оцінки вчинків осіб, які поширюють (зокрема, у месенджерах) інформацію про проведення мобілізаційних заходів, то в майбутньому вона мала б відбуватися за допомогою покликання:

– або ж на спеціальну статтю про несанкціоноване поширення такої інформації – за умови доповнення КК нормою подібного ґатунку та чіткого закріплення в нормах регулюючого законодавства того, поширення якої інформації в умовах воєнного стану (особливого періоду) є забороненим;

– або ж на ст. 114-2 КК, приклади чого зустрічаються вже сьогодні і в будь-якому випадку є більш обґрунтованими за застосування в аналогічних ситуаціях ст. 114-1 КК – але теж лише за умови чіткого закріплення (визнання) в нормах регулюючого законодавства того, що поширення відповідної інформації (як і інших відомостей, що вже зазначені в ч. 1 та ч. 2 цієї заборони) в умовах воєнного стану є шкідливим. При цьому очевидно, що за умови пропонованого редагування давно очікуваних змін має зазнати і санкція ст. 114-2 КК (усіх її частин), суворість передбачених якою покарань має бути зменшена і стати співставною зі ступенем суспільної небезпеки описаних у ній діянь, на необхідність чого, зокрема, неодноразово вказував і автор цих рядків²⁶.

Список використаних джерел

1. Письменський Є. О. Кримінально-правова кваліфікація перешкоджання мобілізації (поточна практика правозастосування та перспективи вдосконалення законодавства). *Правовий часопис Донбасу*. 2024. № 1. С. 65–71.
2. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація,

²⁶ Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. С. 113–115.

В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид. переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 680 с.

3. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: «ВД «Дакор», 2013. 786 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.

5. Чорний Р. Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2021. 39 с.

6. Стецюк С. С. Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань vs співучасть в ухиленні від призову на військову службу під час мобілізації: проблеми кваліфікації в судовій практиці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 757–764.

7. Чорний Р. Проблеми удосконалення закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Нац. юрид. журнал: теорія та практика*. 2015. Лютий. С. 159–162.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Вид. 2-ге. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

9. Людвік В. Д. Кримінально-правова характеристика перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 234–238.

10. Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 11 липня 2024 р. у справі № 404/5866/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120344174>.

11. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 25 жовтня 2024 р. у справі № 522/17338/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122689625>.

12. Вирок Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 24 липня 2024 р. у справі № 204/6423/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120620652>.

13. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 5 липня 2024 р. у справі № 522/8730/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120261522>.

14. Вирок Магдалинівського районного суду Дніпропетровської області від 18 листопада 2024 р. у справі № 179/2033/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123093006>.

15. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330.

16. Вирок Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 3 липня 2024 р. у справі № 205/6211/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120196845>.
17. Вирок Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 7 червня 2024 р. у справі № 932/3302/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119576444>.
18. Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 9 грудня 2024 р. у справі № 725/4553/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123596508>.
19. Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 26 вересня 2024 р. у справі № 725/8737/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121890454>.
20. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 241 с.

REFERENCES

1. Pysmenskyi, Ye.O. (2024). Kryminalno-pravova kvalifikatsiia pereshkodzhannia mobilizatsii (potochna praktyka pravozastosuvannia ta perspektyvy vdoskonalennia zakonodavstva). *Pravovyi chasopys Donbasu – Legal journal of Donbass*, 1, 65–71 [in Ukrainian].
2. Baulin, Yu.V., Borysov, V.I., Tiutiuhin, V.I. (2015). *Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
3. Dudorova, O.O., Pysmenskyi, Ye.O. (Eds.). (2013). *Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna)*. Kyiv: «VD «Dakor» [in Ukrainian].
4. Melnyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (2018). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy*. Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].
5. Chorny, R.L. (2021). *Poniattia, systema ta kryminalno-pravova kharakterystyka skladiv zlochyniv proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Stetsiuk, S.S. (2024). *Pereshkodzhannia zakonnoi diialnosti Zbroinykh syl Ukrainy ta inshykh viiskovykh formuvan vs spivuchast v ukhylenni vid pryzovu na viiskovu sluzhbu pid chas mobilizatsii: problemy kvalifikatsii v sudovii praktytsi. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 5, 757–764 [in Ukrainian].
7. Chorny, R. (2015). *Problemy udoskonalennia zakonu Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist za pereshkodzhannia zakonnoi diialnosti Zbroinykh Syl Ukrainy ta inshykh viiskovykh formuvan. Nats. yuryd. zhurnal: teoriia ta praktyka – National law journal: theory and practice*, Liutyi, 159–162 [in Ukrainian].
8. Busel, V.T. (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
9. Liudvik, V.D. (2015). *Kryminalno-pravova kharakterystyka pereshkodzhanniu zakonnoi diialnosti Zbroinykh Syl Ukrainy ta inshykh viiskovykh*

formuvan. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 234–238 [in Ukrainian].

10. Vyrok Kirovskoho raionnoho sudu m. Kirovohrada vid 11 lytnia 2024 r. u spravi № 404/5866/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120344174> [in Ukrainian].

11. Vyrok Prymorskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 25 zhovtnia 2024 r. u spravi № 522/17338/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122689625> [in Ukrainian].

12. Vyrok Krasnohvardiiskoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 24 lytnia 2024 r. u spravi № 204/6423/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120620652> [in Ukrainian].

13. Vyrok Prymorskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 5 lytnia 2024 r. u spravi № 522/8730/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120261522> [in Ukrainian].

14. Vyrok Mahdalynivskoho raionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 18 lystopada 2024 r. u spravi № 179/2033/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123093006> [in Ukrainian].

15. Movchan, R.O. (2022). Analiz kryminalno-pravovoi novely pro nesanktsionovane poshyrennia viiskovo znachushchoi informatsii (st. 114-2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy). *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 4, 326–330 [in Ukrainian].

16. Vyrok Leninskoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 3 lytnia 2024 r. u spravi № 205/6211/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120196845> [in Ukrainian].

17. Vyrok Babushkinskoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 7 chervnia 2024 r. u spravi № 932/3302/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119576444> [in Ukrainian].

18. Vyrok Pershotravnevoho raionnoho sudu m. Chernivtsi vid 9 hrudnia 2024 r. u spravi № 725/4553/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123596508> [in Ukrainian].

19. Vyrok Pershotravnevoho raionnoho sudu m. Chernivtsi vid 26 veresnia 2024 r. u spravi № 725/8737/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121890454> [in Ukrainian].

20. Movchan, R.O. (2022). «Voieni» novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy. Kyiv: Norma prava [in Ukrainian].

Movchan R. O. Dissemination of information on the conduct of mobilization measures: problems of criminal-legal assessment and improvement of legislation

The article provides a critical understanding of the current practice of criminal law response to manifestations of the spread of information about the

implementation of mobilization measures. As a result of the analysis, existing problems in the relevant field were identified, and scientifically based recommendations on the application and improvement of the norms of the current criminal legislation aimed at their elimination were developed.

It was revealed that at the current stage of the Russian-Ukrainian war, the behavior of persons who spread (mainly through messengers) information about mobilization measures, in the absolute majority of cases, is qualified under Art. 114-1 of the Criminal Code of Ukraine. It is justified that purely formally such an approach cannot be considered illegal. At the same time, the position was supported, according to which, firstly, acts of a completely different nature should receive a criminal-legal assessment according to this norm, and secondly, a similar practice developed only due to the lack of other appropriate criminal-legal instruments for responding to the specified varieties of socially dangerous behavior.

The necessity or removal of the abstract article is proven. 114-1 of the Criminal Code of Ukraine, or the implementation of its corresponding editing, the main consequence of which should be the exclusion from it of the indication of the general and unreasonably broad concept of "obstruction", instead of which in its updated casual disposition there should be (provided it is preserved) a clear, specific and comprehensive list of actions that should qualify under it is provided.

Proposed changes to the criminal and regulatory legislation aimed at normalizing responsibility for disseminating information about mobilization activities.

Key words: *spread; information; obstruction; legal activity of the Armed Forces of Ukraine; social networks and messengers; national security; provision of conscription and mobilization; evasion of mobilization; illegal crossing of the state border; undue advantage; armed aggression; special period / martial law; production, sale, use of forged documents; assistance; complicity.*